

Ivo Maroević

Muzejska upotreba spomenika kulture jedna je od njihovih namjena koje se dopunjuju i miješaju s drugima, a tek je izuzetno jedina namjena spomenika. Ona se uglavnom odnosi na nepokretne spomenike kulture.

Objašnjavajući termin muzejske upotrebe spomenika kulture autor naglašava razliku između muzejski upotrebljavanih i muzejski tretiranih spomenika. Uvjeti za muzejsku upotrebu su prvenstveno vrijednost i podobnost spomenika za takvu upotrebu. Najpogodniji su za to stari gradovi (castles), dvorci, kultivirane ruševine i arheološki lokaliteti. Sve intenzivnijoj upotrebi spomenika kao eksponata pridonose slobodno vrijeme, produženje životnog vijeka čovjeka, razvitak prometne tehnike i ekspanzija turističke industrije.

Uvjet da se spomenik može muzejski upotrebljavati jeste da bude znanstveno i muzeološki obrađen, kako bi se u prezentiranju postigla čitkost njegovih vrijednosti.

Analizirajući pojedine vrste spomenika na primjerima iz konzervatorske prakse autor najprije govori o arheološkim lokalitetima (Mikena, Delfi, Hadrijanov zid u Engleskoj), naglašavajući razlike u koncepciji tretiranja lokaliteta, prezentiranja i odnosa prema posjetiocu.

Dalje se govori o ruševinama srednjovjekovnih starih gradova ili drugih povijesnih građevina. Na primjerima iz Engleske (Mount Grace Priory, Aydon Castle) izložen je princip poštivanja izvorne povijesne strukture. Raznolikost pristupa ilustrirana je primjerima iz Nizozemske (Brederode), Poljske (Lipowiec) i Mađarske (Eger). Pokušaji u nas još su u začetku. Arena u Puli primjer je na granici problematike.

Sačuvanim, konzerviranim ili restauriranim pojedinačnim građevinama tek je dio namjene muzejski, pa one čine granično područje teme. To je arhitektura pod krovom, u kojoj se doživljava izvorni prostor. Primjeri iz Nizozemske (Hernen i Loevestein) daju naslutiti efikasnost takve upotrebe. Podrumi Dioklecijanove palače u Splitu sličan su primjer iz naše prakse. Posebnu grupu čine crkve izvan kulta (Zadar - Sv. Petar Stari, Split - Sv. Trojica) i arhitektonski spomenici s izmijenjenom namjenom. To su dvorci ili palače, opremljeni inventarom i zamišljeni kao jedinstveni eksponat. Primjeri iz Poljske (Malbork, Laziienki) ili Nizozemske (Muiderslot, Duivenvoorde) govore da je muzeološko htijenje više posvećeno opremi i inventaru nego arhitekturi.

Na rubnom su području spomenici unutar kojih su izložene muzejske zbirke. Arhitektura je tu uglavnom zanemarena. Tu razlikujemo memorijalne zbirke u autentičnim ambijentima (Torun - Kopernikova kuća, Amsterdam - Rembrandtova kuća, Krumovec - rodna kuća predsjednika Tita), zbirke vezane uz objekt (Nizozemska - tvrđava Naarden), zbirke kompleksnog karaktera za koje je arhitektura adaptirana (Švicarska - Castello Montebello u Bellinzoni, Francuska - Muzej francuskih

starina u St. Germaine en Laye; u nas - Stari grad u Sisku, Muzej seljačkih buna u Gornjoj Stubi), i etno i memorijalne parkove u kojima preneseni objekti svjedoče o odredjenom zbivanju (Partizanska bolnica na Petrovoj gori).

Na kraju su grupe spomenika i dijelovi naselja. Tu ima najmanje organiziranog načina muzejske upotrebe. Izuzetak su gradske zidine (Engleska - York, u nas - Dubrovnik) i neki specifični primjeri (Varšava - Staro miasto s muzejem na trgu). Primjeri zatvorenih cjelina, kao što su Frombork s Kopernikovim opservatorijem u Poljskoj, Počitelj s umjetničkom kolonijom u dolini Neretve u nas ili selo Alle Casacce u dolini Verzasce u Švicarskoj, ukazuju na raznolikost problematike. Zanimljiv je primjer Ljubljane gdje sustav putokaza sa slikom spomenika unutar zgusnute gradske spomeničke cjeline ukazuje na bitne orijentacione točke.

Na kraju autor zaključuje o potrebi intenzivnijeg bavljenja ovim područjem zaštite spomenika kulture i muzeologije.

MUSEUM UTILIZED MONUMENTS OF CULTURE

Ivo Maroević

Museum designation in utilizing monuments of culture is one of the designations that is complementary and intermixed with other designations, and which only exceptionally is the sole designation of monuments. It relates in the main to immovable or fixed monuments of culture.

In interpreting the term "museum utilization of monuments of culture", the author stresses the difference between museum utilized and museum treated monuments. Conditions for museum utilization are primarily the value and suitability of monuments for such utilization. Most suitable in this respect are old burghs and castles, cultivated ruins and archaeological sites. The increasingly intensive utilization of monuments as exhibits is favoured by leisure time, lengthening of man's life span, development of traffic technology, and expansion of the tourist industry.

The condition that a monument can be museum utilized is that it be scientifically and museologically studied, so as to make it feasible to reveal all of its values to visitors.

In analyzing individual kinds of monuments on examples gained from conservation practice, the author discusses first the archaeological sites (Mycenae, Delphi, Hadrian's Wall in England), emphasizing the differences in the conception of relations towards treating the sites, the presentation and relation towards the visitor.

The author then discusses the ruins of mediaeval burghs and castles and other historical structures. On examples in England (Mount Grace Priory, Aydon Castle) he elaborates upon the principle of venerating the original historical structures. The variety of approaches is illustrated on examples in Holland (Brederode), Poland (Lipowiec) and Hungary (Eger). In this country such attempts are still in their making. The Pula Arena is an example lying on the border of the problems' complex.

In the event of preserved, conserved or restored individual structures only a part of the designation is of a museum nature, so they constitute a border region of the theme under discussion. It is the roofed architecture, within which the original space is experienced. Examples in Holland (Hernen and Loevestein) suggest the efficiency of such utilization. The cellars of Diocletian's Palace in Split constitute a similar example from our practice. A special group is made up of ex-cult churches (Zadar - Sv. Petar Stari, Split - Sv. Trojica) as well as architectonic monuments with altered designation. They are castles or palaces, provided with an inventory and conceived as a unique exhibit. Examples in Poland (Malbork, Lazienki) or in Holland (Muiderslot, Duivenvoorde) are suggestive of the fact that museum designation is more related to equipment and inventory than to architecture.

Border cases are monuments within which are exhibited museum collections. Here, architecture has in the main been neglected. In this field we may differentiate between authentic ambiances (Torun - Kopernik's House, Amsterdam - Rembrandt's House, Kumrovec - birthplace of President Tito), collections related to an object (Holland - Naarden Fortress), collections of complex character, to which the architecture has been adapted (Switzerland - Castello Montebello at Bellinzona, France - Museum of French antiquities at St. Germain en Laye; in this country Old Sisak Castle, Museum of Peasants' Uprisings in Gornja Stubica), as well as éthno - and memorial parks, in which transferred objects testify to a certain past event (Partisan Hospital in Petrova Gora Mountain).

Lastly, there are groups of monuments and parts of settlements. Here, there is the least amount of an organized mode of museum utilization. An exception in this case are city walls (England - York, in this country - Dubrovnik) as well as some specific examples (Warsaw - Staro Miasto, with museum in the square). Examples of closed-in wholes such as Frombork, with Kopernik's Observatory, in Poland, Počitelj, with an artistic colony in the Neretva Valley in this country, or the village of Alle Casacce in the Verzasca Valley in Switzerland, point to the variety to be found within the complex of problems. Not without interest is the Ljubljana example, where a system of sign-posts with the picture of a monument within a dense municipal monument entirety is suggestive of some essential orientation points.

Lastly, the author draws the conclusion that it is necessary to be more intensively concerned with this sphere in the framework of protection of monuments of culture and museology.

*
Predavanje održano u okviru ciklusa predavanja i savjetovanja na postdiplomskom studiju bibliotekarstva, dokumentacije i informacionih znanosti - smjer muzeologija u Zagrebu, svibnja 1976. godine